Stabiliteit door afschrikking en strategische verdediging

De ineenstorting van het voormalige Oostblok heeft voor het militaire bedrijf heel wat gevolgen gehad. Opvallend is dat niet alleen het Westerse militaire apparaat aan verandering onderhevig is. Dat lijkt ook te gelden voor het Westerse militaire denken: het denken in het Westen over vrede en veiligheid. Dat zou toch verbazing moeten wekken, want het wijzigen van de dreiging heeft geen gevolgen voor de principes van de oorlogvoering.
Twee facetten van het „nieuwe denken", dat ook in Nederland de nodige supporters heeft, worden hier belicht. Enerzijds de wijdverbreide gedachte dat *de wereld minder gevaarlijk* is geworden en dat er in een „nieuwe wereldorde" (zeg maar *en marge*) hier en daar nog slechts wat crisisbeheersingsoperaties overblijven. Daaraan zullen wij wel even het een en ander doen. Immers, zo lijkt het algemene gevoelen te zijn, dat is „lekker" laag in het geweldsspectrum en dus niet zo gevaarlijk. Anderzijds het denken over *de functie van afschrikking*, die uit het militaire programma lijkt te zijn verdwenen.

Wat het eerste betreft: natuurlijk is de wereld nog steeds niet veilig. De instabiliteit en de onoverzichtelijkheid van de huidige veiligheidssituatie doen – sommigen zelfs met weemoed – terugdenken aan de periode van de Koude Oorlog, waarin alles weliswaar veel, groot en gevaarlijk was, maar in ieder geval duidelijk. Inderdaad heeft president Bush na afloop van de Golfoorlog gedachten gelanceerd over een nieuwe wereldorde. De rol die hij daarbij aan de Verenigde Naties toedichtte, is in Nederland in goede aarde gevallen. Onze bevolking, die bepaald niet bekend staat om haar militaristische gezindheid, kan zich wel vinden in de stelling dat, àls er dan al moet worden gevochten, dat dan liefst moet plaatsvinden in het kader van een niet ter discussie staand hoger ideaal. En wat is er nu mooier en minder omstreden dan het handhaven van de internationale rechtsorde? Desnoods zijn wij dus bereid om die orde te waarborgen in delen van de wereld waar wij tot nu toe „niets hadden te zoeken". Zeer lovenswaardig, maar ook deze zogeheten crisisbeheersingsoperaties zijn op termijn bepaald niet van gevaar ontbloot. Wij lichten hier een saillant punt eruit.

Over een tiental jaren (misschien hebben wij geluk en is het wat langer) heeft wellicht een aantal regionale machten, al dan niet bestuurd door despoten met territoriale ambities, de beschikking over – zij het een kleine hoeveelheid – lange-afstandsraketten, misschien zelfs voorzien van nbc-koppen. Het uitzenden van Nederlandse militaire eenheden tegen de wil van zo'n regionale macht kan dan gevaarlijke consequenties hebben voor het eigen Nederlandse territorium. Dat zou ons in een chantabele positie brengen, hetgeen vanzelfsprekend ongewenst is. Beveiliging van het eigen grondgebied is daarom een absolute voorwaarde voor inzet van eenheden bij crisisbeheersingsoperaties elders in de wereld.

De hamvraag is hoe die beveiliging moet worden gewaarborgd. De eerste gedachte daarbij gaat de laatste tijd vaak uit naar bescherming d.m.v. het Patriot-systeem. Dat heeft immers tijdens de Golfoorlog bewezen tegen Scud-achtige raketten redelijk effectief te kunnen zijn. Enerzijds waren echter de Iraakse Scuds van een zeer oude generatie, gebaseerd op de technologie uit de Tweede Wereldoorlog; moderne tactische ballistische raketten (TBM's) zijn niet zo eenvoudig te onderscheppen. Anderzijds is het Patriot-systeem niet in staat grote gebieden te beveiligen. Men zou alleen dus voor de bescherming

van Nederland tegen TBM-aanvallen moeten beschikken over een gigantisch groot aantal Patriot-systemen. Volledige bescherming lijkt dus voorlopig onhaalbaar.

Een betere beveiliging is vooralsnog het voorkomen van een TBM-aanval. Het belonen van chanteurs door af te zien van onze acties tegen schendingen van de internationale rechtsorde is daarmee vanzelfsprekend níét bedoeld. Voorkomen van TBM-aanvallen vraagt om een beleid van afschrikking. Afschrikking heeft een directe relatie met nucleaire wapens. De gewijzigde veiligheidssituatie heeft ertoe geleid dat nucleaire wapens voor de NAVO *truly weapons of last resort* zijn geworden. Voor menigeen, ook binnen de militaire gemeenschap, betekent dat zoiets als de laatste stap op de weg naar het volledig afschaffen van nucleaire wapens. Niets is echter minder waar.

In de oude (bipolaire) situatie vergde de strategische dreiging een veelheid aan opties. Dat leidde tot een overweldigend arsenaal aan nucleaire wapens. In de hedendaagse multipolaire wereld, waarin de hoeveelheid in diverse potentiële crisisgebieden aanwezige nucleaire wapens laag is, neemt de behoefte aan het aantal opties af. Dus kan ook de omvang van het nucleaire arsenaal omlaag. Maar vrij van nucleaire wapens?
Men bedenke eens hoe de wereld eruit zou zien als de welwillende landen – in walging voor de gevolgen van een nucleaire oorlog – deze massavernietigingswapens zouden afschaffen. Men bedenke daarbij dat her en der steeds weer Khadafi- en Saddam Hoessein-achtige figuren aan het bewind komen. Men bedenke ook het effect dat de controle van het Internationale Atoomagentschap (of liever: het ontbreken daarvan) heeft gehad op de proliferatie van nucleaire wapens in Irak. Men denke ten slotte eens aan de gevaren, die inmiddels worden onderkend m.b.t. de werkloze en onderbetaalde atoomgeleerden uit de voormalige Sovjet-Unie.
Schetst dat niet dat het nog vele decennia lang onmogelijk zal zijn af te zien van het bezit van nucleaire wapens? Zo er al óóit een moment komt waarop de non-proliferatiegedachte, hoe mooi ook en hoezeer ook de moeite waard om ervoor te strijden, in daden wordt omgezet. Daarmee is niet gezegd dat non-proliferatie geen belangrijk onderdeel moet vormen van het veiligheidsbeleid. Gelijktijdig moet echter worden onderkend dat nucleaire wapens een *fact of life* vormen! Het is beter ons niét voor te stellen dat wij leven in een droomwereld, waarin wensen worden vervuld als ze maar oprecht genoeg zijn. Het is ook beter ons aan te passen aan de wereld zoals ze is, onvolmaakt en soms gevaarlijk. Afschrikking zal dus moeten blijven berusten op nucleaire wapens.

Wil ook Nederland een herkenbaar aandeel blijven leveren aan de internationale politiek dan zal het op nucleair gebied een rol moeten blijven spelen. Het is dus primair in ons eigen belang. Voorts is het dragen van een deel van de (nucleaire) last een teken van internationale solidariteit.
Edoch, zoals de beginselen van de afschrikkingsstrategie leren, afschrikking kan falen. Daarom rust een werkelijk uitgebalanceerd defensief stelsel op twee poten: afschrikking en bescherming. Met Patriots alleen is onvoldoende bescherming te leveren. Het is daarom niet vreemd dat president Bush reeds vorig jaar het Amerikaanse strategische-defensieprogramma heeft aangepast. Dat richt zich niet langer op het neutraliseren van een massale aanval op het Amerikaanse territorium (de taak die aan het SDI, het verguisde *Star Wars*, was toegedicht) maar op het verschaffen van bescherming tegen beperkte aanvallen en niet-opzettelijke lanceringen. *Global protection against limited strikes* (GPALS), zoals het nieuwe programma heet, maakt gebruik van bestaande systemen, zoals Patriot, maar bouwt tevens voort op de bevindingen van SDI. [Het artikel over GPALS in dit nummer biedt verdere details.] Ook in het kader van GPALS kan en moet Nederland een rol spelen. Inbreng via Patriot-systemen en via de beschikbare luchtverdedigingsdeskundigheid kan een eerste aanzet vormen. Bovendien kan op sympathie van menigeen worden gerekend bij het opzetten van dit zuiver defensieve systeem.

In een nog steeds gevaarlijke wereld, waarin ook de Nederlandse regering streeft naar stabiliteit, kan de tweeëenheid, gevormd door strategische afschrikking en verdediging, een wezenlijke bijdrage leveren aan strategische stabiliteit. Nederland moet ook daarmee aan de slag.